

A jó legeltetési gyakorlat „szentháromsága”

Fotó | Kovács Lajos

A GYEPTÍPUS, A LEGELŐ ÁLLATOK SZÁMA ÉS A LEGELT GYEPTERÜLET ADOTTSÁGAI EGYARÁNT FONTOSAK

A LEGELTETÉS A BIOLÓGIAI SOKFÉLESÉG FENNTARTÁSA, ILLETVE AZ ÉLETKÖZÖSSÉGEK HELYREÁLLÍTÁSA SZEMPONTJÁBÓL KOMOLY JELENTŐSÉGGEL BÍR. A JÓ BIOLÓGIAI SOKFÉLESÉGET MAGÁBAN REJTŐ LEGELŐK JÓSZÁGAI JOBB MINŐSÉGŰ HÚST ÉS TEJET ADNAK, TEHÁT TERMÉSZETVÉDELMI ÉS ÉLELMEZÉSI SZEMPONTBÓL EGYARÁNT ÉRDEMES FOGLALKOZNI A KÉRDÉSSSEL, HOGY A LEGELŐK MINŐSÉGÉT HOGYAN LEHET HATÉKONYAN FENNTARTANI.

A probléma megértésében kulcsszerepe van a gyepek közösségeinek, a legelő állat fajtájának, valamint annak, hogy a jószágok milyen számban vannak jelen az adott területen (ezt legelési nyomásnak is nevezzük). Legutóbbi, az Applied Vegetation Science folyóiratban megjelent munkánkban juh- és szarvasmarhalegelt homoki gyepterületeket hasonlítottunk össze a Nyírségben. Ami leginkább érdekelt minket, hogy a gyepeken élő növényközösségek összetétele és a fellelhető növényfajok által betöltött ökológiai funkciók sokfélesége hogyan változik, ha eltérő mértékű a legelési nyomás.

Az ökológiai funkciókat fel lehet fogni amolyan szerepekként a közösségekben: vannak növényfajok, melyek felnyíló foltokban képesek könnyen megtelepedni, életük gyors és rövid, míg mások például tölevélrózsákat képezve a talajfelszínre lapuló levelekkel rendelkeznek, csökkentve ezzel az elfogyasztásuk esélyeit. Ez utóbbi csoportra jó példák a pityangfajok (*Taraxacum sp.*). **A LEGELŐKÖN VÉDELMEZŐ SZEREPET TÖLTHETNEK BE A SZÚRÓS VAGY ROSSZ ÍZŰ FAJOK, MELYEKET AZ ÁLLATOK ELKERÜLNEK - ÍGY KÖZVETLEN KÖZELÜKBEN AZ ÍZLETES NÖVÉNYEK IS MEGMARADNAK.** Ilyen védelmezők lehetnek például az erősen szőrözött levelű ökörfarkkóró fajok (*Verbascum spp.*), a rossz ízű és mérgező orvosi ziliz (*Althaea officinalis*) vagy a szúrós mezei iringó (*Eryngium campestre*), illetve egyéb szúrós cserjefajok is.

Több kérdés is foglalkoztatott bennünket, például, hogy milyen hatással bír a legelési nyomás a juh- és szarvasmarha-legelőkön. Tudni szeretnénk volna azt is, hogy van-e jelentős különbség a marha és a juh legelése között a homoki gyepeken. Korábban már végeztünk hasonló vizsgálatokat szikes gyepeken – ezek eredményeit a Land Degradation & Development szaklapban közzétettük. Akkor azt találtuk, hogy a különböző számú állat legelése nem okoz akkora differenciát a növényzet összetételében, mint a juh és a szarvasmarha legelése közti különbségek. E két faj alapvetően másképpen legel: a juh a metszőfogait használva képes a növények között, akár egyedek szintjén is válogatni, míg a marha a nyelvét használja, mellyel nem tud olyan hatékonyan válogatni, és legelése csak magasabb növényzet mellett hatékony. **A SZARVASMARHA A KÉTSZIKÚ KÍSÉRŐFAJOKRA KEVÉSBÉ SZELEKTÍV, ÍGY LEGELÉSE NAGYOBB BIOLÓGIAI SOKFÉLESÉGET KÉPES FENNTARTANI A SZÁRAZ, RÖVIDFŰVŰ SZIKESÉKEN.**

Fotó | Koncz-Bisztricz Tamás

Fotó | Herda-Nagyné S. Anikó

További érdekes eredményünk volt, hogy (ellentétben a szikésekkel) a legelő állatok számának változása jelentősebb differenciát okoz a homoki növényzetben, mint az állatfajták legelése közti különbség. Az eltérések okát a gyepek eltérő típusaiban érdemes keresnünk. Egy lehetséges magyarázat, hogy az állatok számának növekedésével a zavarástűrő, őshonos gyomjaink vagy akár az olyan idegenhonos gyomfajok, mint az ürömlévelű parlagnyír (*Ambrosia artemisiifolia*) rendkívül hatékonyan telepednek meg a könnyen túllegeltethető, száraz homoki vegetációban, ahol – a szikésekkel ellentétben – nincs a talajnak magas sótartalma.

A gyeptípus legeltetésben betöltött jelentőségét egy másik kísérletes tanulmányunkban vizsgáltuk, amely az Ecology and Evolution szaklapban jelent meg. Itt a száraz löszgyepeket, nem szikesedő és szikesedő nedves gyepeket, valamint a száraz, rövidfűvű szikeseket hasonlítottuk össze. Megfigyeltük, hogy ha több állat van egy területen, azaz növekedik a legelési nyomás, akkor gyeptípusonként igen eltérő eredményeket mutat a növények sokfélesége. Egyes nedves gyeptípusok esetében a sokféleség emelkedett a legelési nyomás növekedésével, míg például a száraz löszgyepek esetében a legelési nyomás kismértékű növekedése is jelentős fajszámcsökkenést okozott.

A FENTIEK ALAPJÁN JÓL LÁTHATÓ, HOGY A FENNTARTHATÓ LEGELÉSESEK GYEPHASZNÁLAT TERVEZÉSEKOR FIGYELEMBE KELL VENNİ A LEGELTETÉS „SZENTHÁROMSÁGÁT”, AZAZ A GYEPTÍPUST, A LEGELŐ ÁLLAT FAJTÁJÁT ÉS A LEGELÉSI NYOMÁST IS. Habár vannak kidolgozva az egyes gyeptípusokra jó, bevált eljárások, azonban a szárazodó és melegedő klíma újraindítja a módszertant. Erre megfelelő példaként szolgálhatnak azok az egyre inkább jellemző, a tavalyihoz hasonló igen aszályos évek, amikor alig terem fű, ám az állattartók betartják az előírt hektáronkénti egyedszámot. Az a legelési nyomás, ami egy átlagosnak számító évben megfelelő lenne, egy aszályos évben túllegeléshez vezet, míg egy nedvesebb évben, mint amilyenek az idei év is ígérkezik, lehet, hogy „alullegeltséget” eredményez.

Szeretnénk a jövőben további vizsgálatokat elindítani, több éven keresztül egységes módszerekkel értékelni a legelési nyomás hatásait, mindezt komplex módon, a legelő állat fajtájának és a gyepek sokféleségének figyelembevételével. Eredményeink segítik a gyepek sokféleségének megőrzését is figyelembe vevő bölcs használat tervezését és a klímaváltozáshoz alkalmazkodó kezelési stratégiák kidolgozását.

Írták:

Kovacsics-Vári Gergely

doktorandusz hallgató

Debreceni Egyetem, TTK Ökológiai Tanszék

Török Péter

professzor, tudományos tanácsadó

Debreceni Egyetem, TTK Ökológiai Tanszék

Bajomi Bálint

tudományos segédmunkatárs,

médiaszakértő

Debreceni Egyetem, TTK Ökológiai Tanszék

Demeter László

természetvédelmi őr

Hortobágyi Nemzeti Park Igazgatóság

Fotó | Berkesi Ágota Mirjam

Villányi télibagoly

A Szársomlyó ritka ízeltlábú

AZT HISZEM, NEM VITATHATÓ, HOGY A VILLÁNYI-HEGYSÉG LEGMAGASABB, 442 MÉTER MAGAS, CUKORSÜVEG FORMÁJÚ SZIGETHEGYE, A SZÁRSOMLYÓ A MAGYAR TERMÉSZETVÉDELEM KÜLÖNLEGES ÉKKÖVE. OLYAN HIHETETLEN TERMÉSZETI ÉRTÉKEK KINCSESBÁNYÁJA, AMELYRE HAZÁNKBAN ÉS KÖZÉP-EURÓPÁBAN ALIG VAN PÉLDA.

Itthon elsősorban botanikai ritkaságai miatt ismerik, ami nem is csoda, hiszen 75 védett növényfaj él itt, amelyek közül 4 kizárólag itt honos hazánkban. Az egykori kétforintosunkon is bemutatott magyar kikericsen kívül a törpe vajvirág, a korongos lucerna, a bakszarvú lepkeszeg is kizárólag itt fordul elő országunkban.

Mivel a hegyet a cementgyártáshoz kiváló minőségű mészkő alkotja, a nagyharsányi és a villányi oldalon már a múlt század elején megkezdődött a kőbányászat. Többen még emlékszünk arra, amikor a 80-as években az ébredő civil természetvédelmi mozgalmak felléptek a Szársomlyó megmentése érde-

kében, s ennek eredményeképp 1989-ben kijelölték a nagyharsányi bányatelek végső határát. Így sikerült a hegyet, illetve annak botanikai és zoológiai értékeit a bányászat terjeszkedésétől megóvni. Ugyanakkor a bányászatnak köszönhető, hogy 1994-ben egy robbantás során feltárult az 1400 méter hosszú